

Amor, immortalitat i guillotina

'CASTELL DE FOCS A NÀPOLS', UN QUADRE D'OSWALD ACHENBACH. WIKIMEDIA COMMONS

JORDI LLAVINA

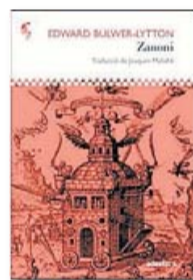
Zanoni és un estrany personatge del Nàpols del últim terç del segle XVIII: d'aspecte encara jove, parençós, seductor i prudent, parla moltes llengües amb la pulcritud d'un nadiu. "És molt més gran l'ànima d'un home que les vicissituds de la terra sencera!": i més si es tracta de l'ànima del protagonista d'aquesta novel·la, un individu que viu des de fa molts segles, perquè és un dels dos mestres de la Rosa-Creu que hi ha a la Terra. Ell i Mejnour, no n'hi ha cap altre. Miraran d'iniciar algú més, però és realment molt dur seguir els ensenyaments –les ordalies– per esdevenir un autèntic rosacreu. Si Zanoni encarna la via de l'art, Mejnour s'encarrega més aviat de la via de la ciència. Per a ells dos les dues fórmules pures de la nostra sensibilitat –espai i temps– no regeixen: les han transcendit. Però hi ha un fet amb el qual Zanoni no podia comptar: que l'amor humà s'interposés en el seu camí.

Zanoni és una història delirant, composta de set llibres i presentada segons la tècnica del manuscrit trobat, admirablement traduïda al català per Joaquim Mallafrè –traductor de l'*Ulisses* joyceà i del *Tristram Shandy* de Sterne, entre altres–. Delirant perquè tot, en ella, resulta una mica excessiu: hi ha prolixes dissertacions filosòfiques, reflexions sobre la història, suggeridors paràgrafs sobre l'art... L'acció transcorre, sobretot, a Nàpols,

però també a la França de la Revolució i el Terror: "Era l'època en què un febril esperit de canvi s'obria camí cap a aquella horrible caricatura de les aspiracions humanes: la Revolució de França". Tot això amenaça d'embarbissar, una vegada i una altra, el relat principal, que se centra en la impossible història d'amor entre Zanoni i Viola Pisani, actriu i cantant, la "filla de la música" (i, més concretament, d'un modest músic napolità). Els dos enamorats, després de molts estira-i-arronses, s'uneixen i tindran un fill; i ella, Viola, finalment haurà d'optar entre seguir el seu home –aquest tipus que té menys d'home que no pas d'esperit al servei d'una religió secreta– o defensar el seu plançó.

Realitat i contingència

Hi ha altres personatges, com el *gentleman* anglès Glyndon i el pintor francès Nicot, tots dos pretendents de Viola, repudiats per ella. El primer tastarà la mel de la iniciació, però ben aviat en sentirà tot el fel a l'ànima: és un condemnat. El segon és un personatge que sembla compartir la mateixa arrel intrigant de Robespierre. La concepció antilògica domina la història: la immortalitat del protagonista enfront de la mortalitat dels altres; la realitat de l'esperit enfront de la contingència de la vida humana. Ara bé, el que ha fet miques la realitat zanoniana és l'amor, els sentiments humans per una dona: "M'apar que, després de segles de vida real, veig que els fets em pre-

ZANONI
EDWARD BULWER-LYTTON
ADESIARA
TRADUCCIÓ DE
JOAQUIM MALLAFRÈ
544 PÀG. / 25 €

cipiten enmig del més turbulent remolí de la realitat. On els estels m'obrien les portes, ara es dreça un cadafal; en suren espessos vapors de sang com d'un escorxador".

La crisi que patirà Zanoni resulta trasbalsadora, i de conseqüències imprevisibles: "El coneixement i el poder no fan la felicitat", s'exclama, enfigat, en caure del cavall. La pregunta, però, és si "hi pot haver mai una autèntica comunió de pensament i d'esperit si no és entre iguals". Ah, la força pertorbadora de l'amor!: "El cor! Sí, fa cinc mil anys que m'he submergit en els misteris de la creació, però encara no he descobert totes les meravelles del cor del pagerol més simple". Passen moltes coses, en aquesta novel·la. Hi treu el cap un príncep que rapta Viola, i que farà una mala fi. Hi ha enverinaments i vapors de sang que entelen miralls. Hi ha la cruenta Revolució i tot de caps que passaran per la guillotina (com el del poeta André Chénier, entre molts altres). Tot sembla respondre a aquesta embriaguesa narrativa. Però quan Bulwer-Lytton aprofundeix la dramàtica qüestió principal resulta ben convincent, i llavors les seves pàgines –augustes– poden recordar-nos tant Sòfocles com Shakespeare: "En el fons de l'ànima se sent la música de l'aigua fins que els passos desencaminats i perduts s'allunyen de la font i l'home errant mor al desert implacable". ♦♦

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

Tota una institució

Aquests dies s'està commemorant el vuitantè aniversari de la creació de la Institució de les Lletres Catalanes. Ara fa una setmana va haver-hi l'acte solemne de celebració i aquest diari l'endemà en va fer la crònica corresponent. L'únic que modestament puc afegir al coneixement general d'aquesta institució és la meua experiència personal i el que significa. Hi ha una paraula que, en una cultura com la nostra, provoca picor malaltissa als qui la senten i no en són partidaris: normalitat. Quan un català advoca per la normalitat de la seva cultura està fent miques les tradicionals admonicions paternalistes –per no dir neocolonialistes– de "Per què us queixeu si teniu més llibertat que mai! Què voleu més?" Doncs bé, simplement volem normalitat. I, repeteixo, demanar-ho és posar en qüestió tot l'engranatge mental patriòtic-nacionalista de l'Estat.

Normalitat revolucionària

Ser normal vol dir voler tot el que et pertoca. Ni un gram més, ni un gram menys. No ha estat possible. Si la Institució de les Lletres Catalanes té i continuarà tenint valor és perquè ha defugit el victimisme regionalista folklorista i ha cercat sempre aquesta normalitat. La normalitat d'un país encara que no tingui estat. Els autors que col·laborem amb la Institució de les Lletres Catalanes ens hem sentit mínimament normals gràcies als seus programes de presència a biblioteques, centres cívics, escoles, etc. Com a qualsevol estat normal. I evidentment amb modernitat, empatia i sentit de país. Amb els degans i directors més diversos, amb el criteri de l'actual degana, Isabel-Clara Simó, i el dinamisme de la directora, Laura Borràs, els diners gastats per la Institució de les Lletres Catalanes per portar els nostres autors als racons més diversos del país són els més ben gastats. Es tracta de les poques vegades en què els ciutadans normals i corrents poden comprovar *in situ* on van a parar els seus diners. Com deia Laura Borràs el dia de la celebració, la intervenció de l'Estat n'ha reduït el pressupost a zero. Els llaços i complicitats teixits arreu del país en aquests anys gràcies a la Institució, gràcies a la normalitat guanyada, fan que es pugui afrontar el futur amb dignitat. El bagatge és gran, de qualitat. Vindran nous temps, millors, segur. Per molts anys! ♦♦